

การประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน
บ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี*

AN APPLICATION OF SARANIYADHAMMA PRINCIPLES IN IMPROVING
THE QUALITY OF LIFE OF BAN KHOKMAK COMMUNITY,
DATHO SUB DISTRICT, NONGCHIK DISTRICT, PATTANI PROVINCE

พระครูสมานประจักษ์ (ปฐาพร นนฺธิโย)

Phrakhrusamanpracharak (Pathaporn Nunthiyo)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding Author's Email: pathaporn270532@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 เมษายน 2026; วันที่แก้ไขบทความ 18 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 20 พฤษภาคม 2569

Received 29 April 2026; Revised 18 May 2026; Accepted 20 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี 2. ศึกษาหลักสารานียธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3. ประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยนำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

Citation:

* พระครูสมานประจักษ์ (ปฐาพร นนฺธิโย). (2569). การประยุกต์ใช้หลักสารานียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 1574-1586.
Phrakhrusamanpracharak (Pathaporn Nunthiyo). (2026). An Application Of Saraniyadhamma Principles In Improving The Quality Of Life Of Ban Khokmak Community, Datho Sub District, Nongchik District, Pattani Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(4), 1574-1586.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผลการวิจัย พบว่า 1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ กระบวนการยกระดับความเป็นอยู่ของบุคคลหรือชุมชนให้ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2. หลักสาราณียธรรม 6 ประการ เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความรักใคร่ สามัคคีในหมู่คณะ ได้แก่ 1) เมตตา 2) เมตตากรรม มีเมตตาต่อกัน 3) เมตตาวจีกรรม พูดจาไพเราะ 4) เมตตาภังการกรรม มีจิตใจดี 5) เมตตาสาธณโภค การแบ่งปัน 6) เมตตาสมาธิกรรม มีศีลเสมอกัน 7) เมตตาวิญญูตา มีความเห็นชอบร่วมกัน คิดในแนวเดียวกัน เคารพหลักธรรมร่วมกัน 3. การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในชุมชนช่วยเปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างจริงจัง ทำให้ความขัดแย้งลดลงและเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อกันมากขึ้น เมื่อทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ความไว้วางใจก็เพิ่มขึ้นและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของสังคม จึงมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น ทั้งด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ และส่วนรวม หลักสาราณียธรรมจึงกลายเป็นพื้นฐานในการสร้างความสามัคคี และทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสาราณียธรรม, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research paper are to 1. To study the concept of improving the quality of life of the community of Ban Khokmak, Datho Sub District Nongchik District, Pattani Province 2 . To investigate the principle of Saraniyadhamma in the Buddhist scriptures, and, 3. To apply Principles of Saraniyadhamma in Improving the Quality of life of the Community Ban Khokmak, Datho Sub District Nongchik District, Pattani Province. It is qualitative research in which data was collected by in-depth interview. In terms of data analysis and conclusion, obtained data were analyzed, synthesized, concluded, and presented in the form of descriptive way.

Findings were as follows: 1. The concept of quality of life improvement is the process of raising the standard of living for individuals or communities so that they can become self-reliant. 2. The Saraniyadhamma principles 6 of morality are principles that help to create affection and harmony among the group: 1) Mettakayakamma, be kind to one another. 2) Mettavadakamma,

speaking with beautiful 3) Mettamanokamma, have a good heart 4) Sadharaoabhogita, Sharing. 5) Salasamannata, have equal morals 6) Dinnhisamannata, have common consensus and think in the same way. Respect for common principles 3. An application of the Saraniyadhamma of ethics in the community helps to open up a space for people in the community to exchange sincere opinions. This reduces conflicts and deepens mutual understanding. When everyone is treated equally. Trust increases and a sense of co-ownership of society arises. Therefore, there is more motivation to participate in various activities in the community, including development, economy, and the collective, so the Saraniyadhamma principle of ethics becomes the basis for building unity, reducing social gaps, and improving the quality of life in a sustainable manner.

Keywords: An Application, Saraniyadhamma, Improving the Quality of life, community

บทนำ

สังคมยุคปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายด้าน อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และโลกในภาพรวมความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์และการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่เพิ่มความเร็วและความเชื่อมโยงทั่วโลกการเกิดขึ้นของ และการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจทั่วโลกที่ทำให้เกิดการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมผู้คนหันมาใช้ชีวิตในเมืองมากขึ้นครอบครัวมีขนาดเล็กลง และรูปแบบครอบครัวมีความหลากหลายคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพส่วนบุคคลจนหลงลืมการเคารพให้เกียรติความแตกต่างระหว่างรุ่น ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งความนิยมในระบอบประชาธิปไตยที่มาพร้อมกับการเรียกร้องสิทธิของประชาชนความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชนและประเทศชาติ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษารูปแบบการเรียนรู้ใหม่การเรียนออนไลน์และการใช้

เทคโนโลยีในห้องเรียนการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา แม้จะมีประโยชน์ในการสร้างโอกาสและพัฒนาชีวิตมนุษย์ แต่ก็สร้างความท้าทายใหม่ ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำ ความขัดแย้ง และปัญหาสิ่งแวดล้อม การปรับตัวอย่างสมดุลและการสร้างความร่วมมือในครอบครัว ชุมชน สังคม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้สร้างปัญหาต่าง ๆ ตามมาภายในชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต การกู้ยืมเงินเกินความสามารถในการชำระคืน ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนหรือครอบครัว เช่น การแย่งทรัพยากรหรือพื้นที่ทำกิน การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย หรือการกระทำผิดกฎหมายอื่น ๆ รวมถึงเด็กบางคนไม่ได้เรียนหนังสือหรือไม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ชุมชนขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพปัญหาภายในชุมชนเป็นสิ่งที่หลากหลายและซับซ้อนการพัฒนา เป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือดีขึ้นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ (สมพร เทพสิทธิ์า, 2536) การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจากความเข้าใจและการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนหลักสาราณียธรรม 6 เป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันเพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ที.ปา. 11/317/257) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวจกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา ทิฐิสามัญญตา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม ซึ่งส่งเสริมความเข้าใจ ความเคารพ และความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายมิติสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม เสริมสร้างการแบ่งปันและช่วยเหลือกัน ส่งเสริมความเท่าเทียมและความเคารพในกติกาสังคม พัฒนาจิตใจและสร้างความสงบสุขในชีวิต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี” ซึ่งหลักสาราณียธรรมสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างความรู้ความสามัคคีในชุมชนสังคมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

ศิริ ฮามสุโพร ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมที่พึงงามตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคมทั่วไป และพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้เหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม(ศิริ ฮามสุโพร, 2543)

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิบาย ถึงหลักสาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันเพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(ที.ปา. 11/317/257.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระอธิการเพ็ญ อดตานุรโก (พาลกระโทก) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักสาราณียธรรมในพระพุทธศาสนา เถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึงกัน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ มีความเมตตาในกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังและได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปันกัน มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันและมีปฏิญัตินิยมเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย (พระอธิการเพ็ญ อดตานุรโก (พาลกระโทก), 2566)

พระสมุห์สันติ สุจินฺโธ (พรมสงฆ์) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี” ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกัน มี 6 ประการ คือ (1) เมตตากายกรรม (2) เมตตาวาจากรรม (3) เมตตาโมหกรรม(4) สาธารณโภคี (5) สีลสามัญญตา และ (6) ทิฏฐิสามัญญตา ด้านคุณค่าของสาราณียธรรมนั้นเป็นการแสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน พุดต่อกันด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตั้งจิตปรารถนาดีแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน เป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมา

ปฏิบัติ หลักสารณียธรรมจึงเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการเสริมสร้างความปรองดองหรือความให้เกิดขึ้นในสังคมโดยแท้ (พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์), 2567)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าหลักสารณียธรรม ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยและลดความขัดแย้งและพัฒนาชุมชนอย่างเท่าเทียมส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและศึกษาข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชน มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชนซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ตัวแทนพระภิกษุ 3 พระราชขึ้นไป 5 รูป ตัวแทนผู้นำชุมชน 3 คน ตัวแทนคณะกรรมการชุมชน 3 คน ตัวแทนประชาชน 9 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 20 รูป/คน

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชน

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3) สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ

4) จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กระบวนการปรับปรุงและยกระดับความเป็นอยู่ของบุคคลหรือชุมชนให้ดีขึ้นในทุกด้าน เช่น สุขภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา และสภาพแวดล้อม การพัฒนาเน้นการสร้าง ความมั่นคงและโอกาสที่เท่าเทียมในการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้คนมีความสุขและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเข้าถึงบริการพื้นฐานที่จำเป็น และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ชุมชน คือ กลุ่มของบุคคลที่อาศัยอยู่รวมกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม อาชีพ ความเชื่อ หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน ชุมชนอาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรและขอบเขตพื้นที่ สมาชิกในชุมชนมักร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน มีผู้นำหรือกลไกในการบริหารจัดการเพื่อความเป็นระเบียบ และส่งเสริมความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชน ชุมชนจึงเป็นหน่วยพื้นฐานสำคัญของสังคมที่สะท้อนถึงความร่วมมือและความสามัคคี แต่ในปัจจุบันชุมชนบ้านโคกหมึก ตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี พอจะสรุปได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านความคิดเห็น 2) ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำ 3) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม

2. หลักสาราณียธรรม เป็นหลักการที่นำมาซึ่งความระลึกถึงกัน 6 อย่าง ที่ช่วยส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในหมู่คณะหรือสังคม ซึ่งเน้นการประพฤติดีทั้งทางกาย วาจา และใจต่อกัน รวมถึงการแบ่งปันสิ่งของ การมีศีลเสมอกัน และการมีทัศนคติที่ดีต่อกัน หลักนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม ทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน องค์ประกอบของหลักสาราณียธรรม มีทั้งหมด 6 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความรักใคร่ สามัคคีในหมู่คณะ ได้แก่ 1) เมตตาทายกรรม มีเมตตาต่อกันด้วยการกระทำ ไม่เบียดเบียนกัน 2) เมตตาวัจกรรม พูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ น่ารัก และจริงใจ 3) เมตตา मनกรรม มีจิตใจดี คิดหวังดีต่อกัน 4) แบ่งปันของใช้ที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว 5) มีศีลเสมอกัน ยึดถือศีลธรรมเหมือนกัน ร่วมสร้างระเบียบในสังคม 6) มีความเห็นชอบร่วมกัน คิดในแนวเดียวกัน เคารพหลักธรรมร่วมกัน หลักสาราณียธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความรัก ความเมตตา และความสามัคคีในสังคม ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและชุมชนโดยรวม เพราะเมื่อคนในสังคมปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ จะช่วยลดความขัดแย้ง ความแตกแยก และความเครียด ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยและเป็นมิตรในสังคมการแบ่งปันและการเคารพความคิดเห็นกัน ยังช่วยสร้างความเท่าเทียมและความเข้าใจ

อันดี ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การมีศีลร่วมกันยังเป็นการส่งเสริมวินัยและจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ ทั้งด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

3. การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมึก ตำบล ดาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี ในการแก้ปัญหาด้านความคิดเห็น ด้านความเหลื่อมล้ำและด้านการมีส่วนร่วม

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการแก้ปัญหาด้านความคิดเห็น โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและปลอดภัย การปฏิบัติด้วยเมตตา กายกรรม เมตตา จีกรรม และเมตตา มโนกรรม ช่วยให้คำพูดและการกระทำไม่สร้างความขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพระหว่างผู้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน การใช้สาธารณโภคีและศีลสามัญญตา ช่วยสร้างความเท่าเทียมและโปร่งใสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับทัญญูสามัญญตา เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง การฟังและประเมินความคิดเห็นอย่างรอบคอบช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือ การให้กำลังใจและยกย่องความคิดของผู้อื่นทำให้เกิดแรงจูงใจและความสมัครใจในการมีส่วนร่วมทั้งหมดนี้ สะท้อนการปฏิบัติหลักสาราณียธรรมเพื่อแก้ปัญหาความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำมุ่งเน้นการสร้าง ความยุติธรรมและความเท่าเทียมในสังคม ผ่านการปฏิบัติที่เมตตาในกาย วาจา และใจ ทำให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการสนับสนุนและความเข้าใจ การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเท่าเทียมช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ การศึกษา และสาธารณสุข การปลูกฝังความเคารพกติกา และคุณธรรมร่วมกันทำให้เกิดความไว้วางใจ การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนและการฟังความคิดเห็นทุกฝ่ายช่วยลดความขัดแย้งและความตึงเครียด การสนับสนุนผู้นำให้ตระหนักถึงคุณค่าของทุกคนและสร้างนโยบายที่โปร่งใสทำให้สังคมปรองดอง การให้โอกาสและยกย่องความพยายามสร้างแรงจูงใจ ลดความรู้สึกด้อยค่า และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ การรวมแนวทางเหล่านี้ทำให้เกิดสังคมที่ทุกคนมีคุณค่า มีส่วนร่วม และเกิดความยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศที่ทุกคนรู้สึกว่ามีค่าและได้รับการเคารพ ทั้งการกระทำ คำพูด และความคิดต้องแสดงออกด้วยความเมตตาและเอื้ออาทร การสร้างกลไกโปร่งใสและกติกาที่เป็น

ธรรมช่วยให้สมาชิกทุกฝ่ายเข้าร่วมอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอบรมความรู้ และการเปิดโอกาสให้เสนอแนวคิดใหม่ ๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การจัดการความขัดแย้งด้วยความเข้าใจและการเคารพความแตกต่างทำให้เกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน การยกย่องและให้กำลังใจผู้เข้าร่วมสร้างแรงจูงใจ การตัดสินใจร่วมกันและการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทำให้การมีส่วนร่วมเกิดผลเป็นรูปธรรม ทั้งหมดนี้สะท้อนการปฏิบัติหลักสราณียธรรมอย่างแท้จริงในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นธรรม

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี”

1) ผู้วิจัยสามารถนำอภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลดาโต๊ะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี พบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านทุนทางสังคมค่อนข้างแข็งแรง ทั้งเครือญาติและเครือข่ายองค์กรชุมชนที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานด้านอาชีพเห็นพัฒนาการชัดเจน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเกษตรผสมผสานและผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นซึ่งมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน การส่งเสริมสุขภาพเชิงป้องกันและความร่วมมือกันอย่างไม่เหลื่อมล้ำในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมกันนั้น การพัฒนาการศึกษาและทักษะอาชีพช่วยเปิดโอกาสให้เยาวชนมีทางเลือกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยยังพบข้อจำกัดด้านสาธารณูปโภคบางส่วนที่ยังต้องได้รับการปรับปรุง ชุมชนยังต้องเสริมความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมโดยสรุป ผลการวิจัยชี้ว่าชุมชนบ้านโคกหมักมีแนวโน้มพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากได้รับการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานะ ศิริเลี้ยง ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอสรีสมเด็จ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอสรีสมเด็จ ประกอบด้วย 1) การศึกษาบริบท สถานการณ์ที่เป็นอยู่ของชุมชน 2) การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ระดับตำบลระดับหมู่บ้าน 3) การกำหนดการประชุมกำหนดประเด็นการพัฒนาประจำปี การบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อขับเคลื่อนงานตามประเด็นของแต่ละตำบล 4) การขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ตามรูปแบบในการดำเนินงานโครงการแต่ละประเด็น ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพความรู้

คณะทำงาน แกนนำ เครือข่าย และ 5) การติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทุกเดือน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงาน และมีการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานด้วย องค์ประกอบ UCCARE (มานะ ศิริเลี้ยง, 2567)

2) หลักสาราณียธรรม ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมชุดนี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความสามัคคีภายในสังคมพุทธมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาพบว่าเนื้อหาของสาราณียธรรมทั้ง 6 ประการ เน้นการอยู่ร่วมกันด้วยเมตตา กายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตาโมกรรม ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างบุคคล ทั้งยังสะท้อนว่าหลักการแบ่งปันและการมีศรัทธาในทฤษฎีร่วมกันเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชุมชนมีความผูกพันแน่นแฟ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าการปฏิบัติสาราณียธรรมในปัจจุบันยังช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมในครอบครัวและองค์กร การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่หากมีการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ สาราณียธรรมสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพความสัมพันธ์ในสังคมอย่างมีคุณค่าและความร่วมสมัยในการสร้างความสงบและความปรองดองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ อนันตประยูร ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรม เพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่าความขัดแย้งเป็นภาวะบีบคั้นหรือไม่ลงรอยกัน ซึ่งมีสาเหตุความขัดแย้งกันทั้งในด้านข้อมูล ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ โครงสร้าง และคุณค่าหรือค่านิยม แต่ในพระพุทธศาสนา มองว่าสาเหตุความขัดแย้งมากจากตัณหา มานะ และทิฐิ แนวทางแก้ไขความขัดแย้งตามหลักวิชาการที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมปัจจุบัน คือ การผ่อนปรนเข้าหากัน การสมานสามัคคี ก่อเกิดความร่วมมือ ความเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งก็มีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักสาราณียธรรม คือ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา และทฤษฎีสามัญญตา สภาพปัญหาความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียวพบว่า ความขัดแย้งหลักของชุมชน คือ เรื่องแนวเขตที่ดินที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ นโยบายหรือข้อบังคับจากหน่วยงาน หรือองค์กรภาครัฐ เกิดปัญหาขาดสาธารณูปโภคระดับพื้นฐานและได้รับสิทธิบางอย่างไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ข้อมูลข่าวสาร และตลอดถึงความรู้สึกเกรงกลัวต่อภาครัฐ ผลจากการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อการจัดการความขัดแย้งของชุมชน พบว่า ชุมชนต่างมองเห็นคุณค่าและความจำเป็น โดยทุกฝ่ายได้ร่วมกันเสนอแนวทางปฏิบัติ เช่น การไม่ประทุษร้ายกัน สื่อสารข้อมูลกันให้มาก รับฟังข้อเรียกร้อง ให้โอกาส

ภาคประชาชน ช่วยเหลือแบ่งปัน จัดสรรสวัสดิการ การเอื้อเฟื้อ การโอนอ่อนผ่อนตามเพื่อมนุษยธรรม และร่วมกันตกลงกติกาในชุมชนทุกภาคส่วน เมื่อดำเนินการตามหลักสาราณียธรรมเช่นนี้ ย่อมเป็นช่องทางที่จะนำสันติสุขมาสู่สังคมอย่างแน่นอน (อภิชาติ อนันตประยูร, 2560) 3) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี ชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมทั้ง 6 ประการมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีภายในชุมชน การปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาทางกาย วาจา และใจ ทำให้บรรยากาศการทำงานร่วมกันดีขึ้น เกิดความร่วมมือในกิจกรรมชุมชนมากขึ้น การแบ่งปันผลประโยชน์และทรัพยากรสร้างความไว้วางใจระหว่างครอบครัวในพื้นที่ อีกทั้งการมีศรัทธาและทิวทัศน์ที่สอดคล้องกันช่วยให้ชุมชนสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาได้อย่างเป็นเอกภาพ การสอดแทรกหลักธรรมในการประชุมหมู่บ้านช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มการมีส่วนร่วมในด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนรู้สึกปลอดภัยและมีความผูกพันกับชุมชนมากขึ้น การประยุกต์ใช้สาราณียธรรมส่งผลให้ชุมชนบ้านโคกหมักมีความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยไม่เพียงแต่ทรัพยากรภายนอก แต่ยังต้องอาศัยพลังจากภายในซึ่งหมายถึงความร่วมมือกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะความรัก ความเมตตา และความเข้าใจซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัย พระสมุห์สันติ สุจินฺโธ (พรมสงฆ์) ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี” ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกันหลักการอยู่ร่วมกัน มี 6 ประการ คือ (1) เมตตาทายกรรม (2) เมตตาวจีกรรม (3) เมตตามโนกรรม(4) สาธารณโภคี (5) สีลสามัญญตา และ(6) ทิฐิสามัญญตา ด้านคุณค่าของสาราณียธรรมนั้นเป็นการแสดงไมตรีและความหวังดีต่อกัน พูดต่อกันด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ตั้งจิตปรารถนาดีแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และรู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน เป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ คือ 1) ทำให้เป็นที่รัก 2) ทำให้เป็นที่เคารพ 3) เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน 4) เพื่อความไม่วิวาทกัน 5) เพื่อความสามัคคีกัน 6) เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดังนั้น หลักสาราณียธรรม จึงเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการเสริมสร้างความปรองดองหรือความให้เกิดขึ้นในสังคมโดยแท้ (พระสมุห์สันติ สุจินฺโธ (พรมสงฆ์), 2567)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ช่วยสร้างความรัก ความสามัคคี และความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน การปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมช่วยลดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำ การเคารพกติกาและความคิดเห็นร่วมกันส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อชุมชนมีความปรองดองและร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) ควรส่งเสริมการบูรณาการหลักสราณียธรรมในกิจกรรมชุมชนอย่างเป็นระบบหน่วยงานท้องถิ่นควรจัดทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งในระดับหมู่บ้านอย่างยั่งยืน 2) ควรมีการอบรมผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัคร และคณะกรรมการชุมชนให้เข้าใจหลักสราณียธรรมอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งสร้างทักษะการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการชุมชนและการแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน 3) ควรสนับสนุนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นความร่วมมือภายในชุมชน 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี 2) การส่งเสริมหลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี 3) การบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านโคกหมัก ตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี

เอกสารอ้างอิง

- มานะ ศิริเลี้ยง. (2567). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอสรีสมเด็จ. *วารสารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพ*, 5(3), 146-163.
- พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์). (2567). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระอธิการเพ็ญ อดตานุกรโก (พาลกระโทก). (2566). ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักสารานุกรมในพระพุทธศาสนา เถรวาท. ใน พุทธศาสตร์ชุมชนบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สมพร เทพสิทธิ์. (2536). การพัฒนาแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมชายการพิมพ์.
- อภิชาติ อนันตประยูร. (2561). การประยุกต์หลักสารานุกรมเพื่อจัดการความขัดแย้งของชุมชนรอบสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.